

Vóór de Verandering
Alternatieven voor het neo-liberalisme
www.globalalternatives.nl

**Verslag 1^e workshop project Regionalisering,
gehouden op vrijdag 26 januari 2007 in de Kargadoor in Utrecht**

Sprekers in volgorde van opkomst; Lou Keune, Guus Geurts, Willem Hoogendijk, nogmaals Lou Keune, Jaap van Leeuwen, Louis de Jel, Henry Mentink, John Dagevos.

Deelnemers discussie in alfabetische volgorde:

Mini Abbink, Jeroen van den Berg, André Bons, Cor van den Brand, Jan Duyn, Evert Grifhorst, Kees van Herel, André Jonkers, Jan Juffermans, Kirsten Kuipers, Wytze de Lange, Anton Nigten, Jenny Pannenbecker, Jan Paulssen, Gerard Raemaekers, Renske Sip, Paula Stoelinga, Wim Sweers, Dee Timmermans, Remko Trompetter, Jan Vugts, Erik Wesselius, Wim Wolbrink Sr., Moniek Zegers.

In tegenstelling tot de oorspronkelijke opzet was er geen onderscheid tussen actieve deelnemers en toehoorders.

Organisatie: Jan Vugts.
Verslag: Margies Kaag.

LOU KEUNE vóór de verandering REGIONALISERING

Lou Keune introduceerde het begrip 'regionalisering' zoals wij het zouden kunnen gebruiken in ons project van deze workshops die zullen uitmonden in een dag met meerdere deelnemers en uiteindelijk in een publicatie en een publieke presentatie.

Bij regionalisering gaat het om beleid en praktijken die producenten, consumenten en overheden aan elkaar verbinden in hun gebieden waardoor dit gebied een grotere mate van zelfvoorziening bereikt.

Regionalisering kan betrekking hebben op verschillende nivo's van betrekkelijk klein, rondom een stad, zoals in 'Lekker Utrechts' tot het internationale nivo, zoals de EU en de ANSA (zie 4e inleiding van Lou).

Er is door de organisatoren van deze workshops gekozen om te focussen op 3 deelgebieden: voedsel, water en energie.

Er wordt samenwerking gezocht met vergelijkbare organisaties en bestaande concrete alternatieven, zoals het netwerk van natuurwinkels en de pergola-constructie (samenwerking tussen consumenten en boeren)

De vragen die we in de workshops willen beantwoorden zijn:

- wat is er mis met de huidige mondialisering en hoe kan regionalisering daar een alternatief voor bieden?

- welke praktijken van regionalisering zijn al aanwijsbaar?
- welke strategieën blijken te voldoen?
- wat moet de overheid aan voorzieningen leveren om regionalisering op grote schaal mogelijk te maken?

GUUS GEURTS XminY REGIONALISERING

Guus Geurts plaatste het begrip regionalisering binnen het failliet van het huidige neoliberale ontwikkelingsmodel, de noodzaak van vermindering van onze eigen consumptie en het aanpassen van de consumptie aan de grenzen van de eigen natuurlijke hulpbronnen.

Protectionisme kun je ook positief uitleggen, als het beschermen van het kwetsbare en niet in geld uit te drukken waarden, van voorziening van basisbehoeften, en van natuur en milieu.

Zelfvoorziening in plaats van globalisering op een geliberaliseerde wereldmarkt, past ook in de traditie van Gandhi met zijn 'Swadeshi-concept' en Schumacher met 'Small is beautiful'.

Bij het bespreken van de alternatieven maakte hij een tweedeling in verandering van (inter)nationaal beleid, en stimuleren van lokale, provinciale en landelijke initiatieven.

Het Europese landbouwbeleid moet drastisch hervormd worden, waarbij marktbescherming en productie-beheersing hand in hand gaan. Subsidies zoals nu gegeven worden om direct of via inkomenssubsidies de export te bevorderen zijn dan niet meer nodig. Deze kunnen beter gebruikt worden om boeren te betalen voor natuur- en landschapsbeheer, en ter bevordering van biologische landbouw.

Door deze maatregelen krijgen boeren in Noord en Zuid weer een redelijke prijs voor hun product op hun eigen markt. Guus is niet tegen export en internationale handel op zich, maar tegen de dominerende nadruk op export, ten koste van de eigen voedselvoorziening en de natuur.

Daarnaast moet het belastingstelsel in Nederland en de EU vergroend worden, zodat ecotaxen een regionale en lokale economie mede mogelijk maken. Deze import- en ecotaxen zijn essentieel om tot eigen voedsel-, veevoer- en energievoorziening te komen, waaraan strenge maatschappelijke eisen gesteld kunnen worden. Guus wil dus niet wachten op mondiale regelgeving en mondiale ecotaxen.

Ontwikkelingshulp zou daarnaast vooral in de vorm van lokale duurzame energieprojecten moeten worden gegeven. Bijvoorbeeld het gratis ter beschikking stellen van zonne-collectoren aan dorpsgemeenschappen in het Zuiden.

Er bestaan in Nederland en andere landen al diverse inspirerende lokale initiatieven, zoals 'community supported agriculture', eco-teams (via Global Action Plan), zorgboerderijen, en zelfvoorzienende gemeenschappen. Hier moeten we aansluiting bij zoeken, en deze voor een groot publiek toegankelijk maken.

Qua strategie moeten we ook contact zoeken met nieuwe bondgenoten, zoals vakbonden, boeren, het MKB en de kerken. De wereldwijde protestante kerk WARC kwam in 2004 bijvoorbeeld met de Accra-verklaring, waarin een soortgelijke kritiek op de neoliberale economie werd gegeven.

Uit diverse onderzoeken blijkt dat we een veel grotere potentiële doelgroep

hebben dan we denken. Zo steunt volgens het Natuur en Milieu Planbureau 45% van de bevolking een solidaire, milieuvriendelijke regionale benadering, en 22% een scenario van mondiale solidariteit. Daar tegenover steunt slechts 6% het economische globaliseringsscenario dat echter nog steeds het leidend principe is binnen het (inter)nationale beleid. Dus aan de slag.

WILLEM HOOGENDIJK, stichting Aarde, REGIONALISERING

Willem Hoogendijk liet met vele grappige plaatjes het failliet zien van het huidige groeidenken. Er is te veel export en import en te veel extern kapitaal, vooral ook in Nederland.

Het Noorden zal moeten krimpen in groei om ontwikkeling in het Zuiden mogelijk te maken.

Het denken in termen van krimpen van de economie is niet nieuw, 10 jaar geleden werd er al over gepraat. Er zijn bondgenoten in Frankrijk, Engeland en elders.

Willem laat een gelijkbenige driehoek zien waarvan het bovenste deel het deel is dat meedoet aan de wereldhandel, terwijl de brede basis de productie is die thuis blijft. Waar het accent op de top ligt, is men kwetsbaar bij iedere verandering in de wereldhandel.

De nieuwe economie in de 'thuissector' zal vooral moeten bestaan uit importvervangende bedrijvigheid en zo biologisch mogelijke land- en tuinbouw. Regionalisering maakt minder kwetsbaar. Zij verkleint bovendien de ecologische voetafdruk omdat minder energie verbruikt wordt door de verkorte transporten van ieder product en de toeleverende producten ervoor.

Regionalisering brengt een kalmering in de economie zodat alle mensen kunnen participeren. Omdat de economieën wereldwijd zullen stabiliseren op een milieuverantwoord niveau, zullen Noord en Zuid naar elkaar toegroeien.

Regionalisering genereert hopelijk ook een herwaardering van het blauwboorden-werk en een *materiële* basis (want economische noodzaak!) voor een grotere samenwerking onder de mensen. Oude socialisten zouden gezegd hebben dat het ook gaat om de herovering van de productie-krachten.

LOU KEUNE, vóór de verandering, REGIONALISERING IN ZUIDELIJK AFRIKA

Lou presenteert een stuk geschreven door Yash Tandon voor een project ANSA. Hij begint met uit te leggen wie de schrijver is.

Yash Tandon is van Ugandese afkomst en momenteel directeur van het South Centre in Geneve, een organisatie die de derde wereldlanden helpt in hun onderhandelingen binnen de WTO. Vóór deze functie was hij betrokken bij de opzet van Alternatives to Neo-liberalism in Southern Africa, een project van vakbonden in die regio.

De voorloper van ANSA gaf de aanzet tot het project Vóór de Verandering in Nederland, door Klaas de Jonge, Hans van Heijningen en Lou zelf in 1998. De argumentatie van de zuidelijke vakbonden was indertijd: 'Wij kunnen nu wel in het Zuiden beginnen met alternatieven voor dit neo-liberalisme te ontwerpen, maar we zullen er niet ver mee komen als jullie in het Noorden niet eveneens aan de slag gaan.'

Yash Tandon heeft het ontwerp van het project gemaakt in een rapport van een 20-tal bladzijden. Het laatste deel van dit rapport geeft zijn visie op wat

regionalisering in zuidelijk Afrika zou moeten inhouden.

Allereerst, Afrika is al 500 jaar deel van de wereldeconomie en die economie is geen gegeven, maar door mensen gemaakt. Nu is het het neo-liberalisme. Er is veel armoede veroorzaakt door toepassing van Structurele Aanpassings Programma's voorgeschreven door IMF en Wereldbank, waarbij de overheid ver terugtrad ten gunste van buitenlandse investeerders, die gericht waren op eigen winst.

Een alternatief is wel degelijk mogelijk en zou voor Zuidelijk Afrika gebouwd moeten zijn op deze pijlers:

- landbouw en mijnbouw van grondstoffen als basis van de Zuidafrikaanse economie,
- in eerste instantie voor de eigen regio en daarna eventueel voor de export,
- de nationale hulpbronnen moeten eigendom zijn van de eigen bevolking (privé of publiek).

Yash Tandon geeft als voorbeeld Maleisië. Daar is een moderne economie opgebouwd allereerst gericht op eigen behoeften en met sterke staatsinmenging maar zonder verwaarlozing van mensenrechten.

In Maleisië is deze structuur top down tot stand gekomen, in Zuidelijk Afrika zou regionalisering echter van onderop moeten ontstaan, omdat de staten op zich niet erg betrouwbaar zijn. Hij geeft vele voorbeelden waarbij de overheid zich door een sterker buitenland laat dwingen.

Een structuur van onderop wordt in Zuidelijk Afrika mogelijk gemaakt omdat de vakbonden daar een breder werkveld hebben dan bij ons en ook boeren en plaatselijke gemeenschappen omvatten.

JAAP VAN LEEUWEN, ADT advies duurzame technologie,over DUURZAME REGIONALE ECONOMIE

ADT is, in het kader van een door Stichting Aarde opgezet project, begonnen aan een inventarisatie van duurzame regionale initiatieven. Hiervoor onderscheiden ze 8 categorieën: energie, grondstoffen, werk, voedsel, geld, sociaal, ecologisch en cultuur en natuur. Per categorie worden doelen geformuleerd b.v. voor energie en dan blijkt dat er al heel veel aanwezig is.

Voornaamste motieven voor regionalisering zijn:

- sociaal, brengt mensen dichterbij elkaar omdat men elkaars producten gebruikt en weet onder welke omstandigheden die ontstaan zijn,
- milieutechnisch, het verminderen van vervuiling vervoer.

Twee belangrijke factoren houden regionalisering tegen:

- belasting op arbeid maakt deze duur en leidt tot verplaatsen van de arbeid naar landen waar arbeid goedkoop is;
- niet belasting van energie volgens het principe van 'de vervuiler betaalt' houdt energiekosten geforceerd laag, waardoor productie ver weg aantrekkelijk blijft. Zodra een gebied begint met plaatselijk produceren blijkt de diversiteit te groeien. Natuurlijk zijn er altijd producten die niet plaatselijk gemaakt kunnen worden.

Jaap vertelt van een duurzaamheidsonderzoek op de Universiteit van Delft waaraan hij heeft meegewerkt. In dit onderzoek werd voor het jaar 2040 vastgesteld wat men als resultaat wenst en van daaruit werd teruggeredeneerd naar het jaar 1990. Wat zou men in 1990 aan maatregelen moeten nemen om het gewenste resultaat in 2040 te halen. Dit systeem heet 'back-casting'.

Tenslotte wat ontwikkelingslanden betreft, men kan gebruik maken van het feit dat de situatie elders in de wereld veel verder is en een deel van de ontwikkeling die elders is doorgemaakt overslaan. Dat heet 'leap-frog'. Voorbeeld: meteen wind-energie en niet eerst vervuilende energie.

LOUIS DE JEL, stichting Aarde, over LEKKER UTREGS

'Lekker Utrechts' is een feestelijke promotie van allerlei producten die om de stad Utrecht zijn te krijgen.

Er moest hiervoor een pakkende naam en een logo verzonnen worden. Dat is gedaan met een prijsvraag, waarbij de winnaar een ballonvaart boven Utrecht aangeboden kreeg.

Er is een feest georganiseerd, waarbij die producten te koop waren en er blijken zelfs twee plaatselijke bierbrouwers te zijn.

Louis laat er veel plaatjes van zien waar hij zelf verlekkerd naar kijkt. Het Utrechtse daklozenproject 'Amoras' deed mee aan een maaltijd voor 110 mensen.

Plannen voor dit jaar zijn een debat in maart met boeren, producenten, consumenten en de overheid. En opnieuw een groot feest in april.

De bedoeling is te komen tot een eigen keurmerk met zoveel mogelijk biologische producten.

Er wordt samengewerkt met andere alternatieve instellingen; zo heeft de Vereniging Solidair zijn etalage aangeboden om hierin reclame te maken voor 'Lekker Utrechts'.

HENRY MENTINK, Wheels4all, over DEELAUTO

Wheels4all is een constructie waarbij meerdere gezinnen samen een klein wagenpark hebben en zo de kosten van vervoer drukken door efficiënt gebruik. Het begon met 4 gezinnen en dat werden er snel meer totdat in 2003 Wheels4all is opgericht. Je wordt lid van de organisatie, kijkt op de bijbehorende website naar een passend vervoermiddel en maakt contact met de eigenaar. Met een pasje met kleurcode kan men de auto meenemen en op het eind van de maand komt de rekening.

Er komen bijna automatisch extra kleine verbeteringen bij, zoals een gezamenlijk kinderzitje in een auto waarvan veel gebruik gemaakt wordt door ouders met kleine kinderen.

Er is een service-centrum, waar niet altijd gebruik van gemaakt wordt omdat het merendeel van de problemen door de deelnemers zelf opgelost wordt.

De organisaties zijn mogelijk in steden, maar lenen zich zeer sterk voor het platteland.

De organisatie heeft de vorm van een sociocratie. De aanschaf van auto's zijn gezamenlijke beslissingen. De financiering ervan geschiedt door inleg van de leden. Er is een minimum-inleg, maar men kan meer inzetten. De borg krijgt men 'uitbetaald' in gratis kilometers. Omgerekend komt dat neer op een lening tegen 8% rente.

Twee derde van de aanschaf van de auto's wordt zo zelf bekostigd, één derde lease men oorspronkelijk, maar dat was te duur. Nu is er een financiering aangevraagd bij de Triodosbank.

Een starterspakket is opvraagbaar op de website (www.wheels4all.nl)

JOHN DAGEVOS, Telos, DE ONTWIKKELING VAN BRABANT vanuit duurzaamheidsperspectief in kaart gebracht

Telos is een samenwerkingsverband van de Provincie Brabant, de Universiteit van Tilburg, Technische Universiteit van Eindhoven en het PON (Instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling in Noord-Brabant). Het begon met een groot maatschappelijk debat in 1990 naar aanleiding van de recessie in de provincie. Men heeft met elkaar afgesproken wat ontwikkeling is, daardoor is er een gemeenschappelijke taal ontstaan tussen de diverse 'stakeholders'. Aspecten van duurzame ontwikkeling zijn zowel economisch, sociaal als ecologisch. Het ene aspect moet niet een ander of de andere twee overstemmen, ze horen gelijk op te gaan. Binnen die aspecten worden een groot aantal deelgebieden bestudeerd, dat zijn voorraden binnen de kapitalen. Er zijn een aantal doelstellingen afgesproken en sindsdien bekijkt men iedere 4 jaar of ze gehaald zijn. Waar een 'stakeholder' ernstig in gebreke blijft wordt een 'rode kaart' uitgedeeld. De bedoeling is het hele ontwikkelingsproces te visualiseren, zodat gezamenlijke sturing mogelijk is.

DISCUSSIE

Voordat we aan de discussie begonnen hield Jan Juffermans van de Kleine Aarde nog een korte aanvullende inleiding over de omzwervingen van een potje vruchten-yoghurt, waarbij alle 'onderdelen', zoals melk, het dekseltje en het etiketje, samen al goed waren voor 8.000 kilometers. En toen bleek dat nog 24.000 km was vergeten voor de soja en het aluminium (van het dekseltje). Ecologisch gezien wel een 'erg kostbaar' product.

Wat betreft ecologische voetafdrukken spant de stad Londen de kroon. De boeren in de UK leveren nauwelijks voedsel aan de stad, alles komt van ver weg. Dat staat nu te veranderen. Chinese steden echter zijn van oudsher op hun directe omgeving aangewezen; 10 jaar terug was die omgeving plus stad nagenoeg zelfvoorzienend.

In Brabant wordt men nu bewust van wat de regio zelf zou kunnen doen. Een grotere zelfvoorziening geeft ook een interessanter landschap.

Paula Stoelinga vraagt aan Jan Juffermans of de voedingsschijf van Stichting Aarde nog bestaat en dat blijkt zo te zijn.

Evert Grifhorst miste in de voordrachten de snelle verarming in Nederland. Ook André Jonkers vond dat sociale duurzaamheid te weinig aan bod kwam. Remko Trompetter vraagt Guus Geurts naar het probleem van opslaan van zonne-energie.

Cor van den Brand wil weten of voedsel-sovereiniteit en gezondmaking van de economie mogelijk is.

Wim Wolbrink legt uit dat de organisaties Grondvest en Bellamy al lang in de richting denken die zojuist door de inleiders gepresenteerd is.

Jan Juffermans benadrukt dat de inventarisatie van reeds bestaande vormen van regionalisering door Jaap van Leeuwen de hoogste prioriteit heeft.

De inleiders gaan vooral in op de sociale kant van regionalisering.

Willem Hoogendijk zegt dat het juist gaat om de mensen die uitgestoten zijn weer op te nemen en dat kan omdat regionale economie arbeidsintensief is.

Lou Keune ziet in het voorbeeld van 'Lekker Utrechts' de ecologische en sociale kant aan elkaar gekoppeld.

André Jonkers vult aan dat daar veel andere voorbeelden van zijn.

Evert Grifhorst merkt op dat fondsen daar niet makkelijk aan mee helpen en André meent dat we andere allianties moeten zoeken, bijvoorbeeld met het MKB (het fonds-aspect zal bij de conclusies worden opgepakt.)

Guus Geurts wijst op de Top van Onderop op 20 mei a.s. waar regionalisering als onderwerp kan worden besproken. De algemeen geworden zorg voor het broeikas-effect kan als een hefboom fungeren. Hij wijst op meerdere bondgenoten zoals de vakbonden, maar ook de kerken.

Anton Nigten vertelt dat Groen Links in Wageningen in 1999 al een discussiestuk Regionalisering had, dat kennelijk uit de landelijke politiek van de partij is verdwenen. Er moet een herziening komen van het belastingstelsel omdat nu arbeid te zwaar belast wordt en energiegebruik nauwelijks.

Cor van den Brand herhaalt zijn vraag of voedsel-sovereiniteit en gezondmaking van de economie mogelijk is.

Willem Hoogendijk zegt dat in Frankrijk de afremming van de mondiale economie serieus genomen wordt en de mogelijkheden uit de directe omgeving groot blijken te zijn.

Kirsten Kuipers sluit daarbij aan met het noemen van een boek uit 1998: Michael Shuman, 'Going local; creating self-reliant communities in a global age', waarvan Anton Nigten de eerste 5 hoofdstukken heeft samengevat.

John Dagevos wijst op het belang van 'identiteit' bij regionaal produceren, zoeken wat ons bindt.

Louis de Jel laat zien dat in de huidige globalisering lokale economieën bewust kapot gemaakt worden in een voorbeeld uit Roemenië waar de kleine boeren van een markt werden weggestuurd.

Paula Stoelinga zegt dat hygiëne-voorschriften het moeilijk maken van een plaatselijke boer te kopen; dat kan alleen als je de boer toevallig goed kent.

Guus Geurts gaat verder op het punt belasting en noemt de ecotax.

Wim Sweers vult daarop aan dat het belastingstelsel volgens de organisatie Grondvest begint bij de grond, maar alle productie- en natuurkrachten omvattend.

Erik Wesselius brengt daar tegenin dat de 'retail-sector' zal protesteren uit het belang van de consument bij een lage prijs.

Kirsten Kuipers meent dat we in een regio zichtbaar moeten maken wat kan en dat betekent dat mensen hoe dan ook verantwoordelijkheid moeten nemen

Wytze de Lange verwacht een omslag in de huidige economie ten gevolge van de klimaat-dreiging; ook dit zal dwingen tot regionaliseren.

Jan Juffermans weet dat de biologische sector inclusief de regionalisering op de agenda staat bij het Ministerie van Landbouw, tot nu toe niet serieus genomen, maar dat zou kunnen veranderen. In Frankrijk en Italië is de beweging groter, men koopt graag nationale producten.

Anton Nigten ontvouwt een ambitieus plan van goedkope zonne-energie voor ontwikkelingslanden met grote zonnespiegels. Met name in woestijngebieden zou dan landbouw van de grond kunnen komen. Hij heeft er sponsors voor nodig.

Guus Geurts meent dat ontwikkelingshulp op dit soort projecten gericht moet zijn, maar Anton denkt dat je het beter van private initiatieven kan verwachten, b.v. de pensioenfondsen.

Peter Mol sluit de algemene brainstorm-ronde af om over te gaan op het maken van afspraken.

Lou Keune vat samen in 7 lijnen:

- A. beschrijven van kritiek op de huidige economie, concrete verschijnselen, mechanismen van toenemende armoede, elders en hier.
- B. visies op regionalisering; zoals dat Wageningen plan van Groen Links uit 1999.
- C. het momentum is nu zoals blijkt uit de klimaatdiscussie en de kritiek op de marktwerking.
- D. wel bewust blijven van tegenmachters en die in kaart brengen.
- E. welke voorwaarden nodig om regionalisering te bereiken, zoals invoeren van ecotax.
- F. inventarisatie van wat er al is in ons land maar ook in b.v. Frankrijk, Californië.
- G. inventarisatie van wat gedaan zou moeten worden.

Afspraken:

aansluitend op punt B gaan Kirsten Kuipers en John Dagevos een A-viertje schrijven.

aansluitend op punt F stelt Jaap van Leeuwen zijn analyse-structuur ter beschikking.

Omdat er geld nodig is zal John Dagevos een subsidieprogramma bekijken en Willem Hoogendijk wijst op het bestaan van een EU-pot Sociale zaken.

Over twee maanden komt deze groep weer bijeen.

Om mee te helpen bij de voorbereiding daarvan en om informatie te geven of te ontvangen, neem contact op met Jan Vugts:

Jan@bureauverantwoord.nl

Uitsmijter:

Op de opmerking van Guus Geurts dat we niet bang moeten zijn voor bestaande tegenkrachten, formuleert Louis de Jel:

We hebben de stroom tegen, maar de wind mee.